

LUMEA CA VOINȚĂ
ȘI REPREZENTARE

I

Traducere din germană și Glosar de
RADU GABRIEL PÂRVU

 HUMANITAS
BUCUREȘTI

<i>Notă asupra ediției</i>	7
Precuvântare la prima ediție	11
Precuvântare la a doua ediție	17
Precuvântare la a treia ediție	28
CARTEA ÎNTÂI	
PRIMA CONSIDERAȚIE ASUPRA LUMII CA REPREZENTARE	
Reprezentarea, subordonată principiului rațiunii suficiente:	
Obiectul experienței și al științei	29
CARTEA A DOUA	
PRIMA CONSIDERAȚIE ASUPRA LUMII CA VOINȚĂ	
Obiectivarea voinței	129
CARTEA A TREIA	
A DOUA CONSIDERAȚIE ASUPRA LUMII CA REPREZENTARE	
Reprezentarea, independentă de principiul rațiunii suficiente:	
Idea platoniciană. Obiectul artei	205
CARTEA A PATRA	
A DOUA CONSIDERAȚIE ASUPRA LUMII CA VOINȚĂ	
Afirmarea și negarea voinței de a trăi,	
în condițiile ajungerii la cunoașterea de sine	311
ANEXĂ	
CRITICA FILOZOFIEI KANTIENE	463
<i>Glosar de termeni german-român</i>	589

CARTEA ÎNTÂI
PRIMA CONSIDERAȚIE
ASUPRA LUMII CA REPREZENTARE

Reprezentarea, subordonată principiului
rațiunii suficiente:
Obiectul experienței și al științei

Sors de l'enfance, ami, réveille-toi!
[„Lasă-n urma ta copilăria, prietene, trezește-te!“]

JEAN-JACQUES ROUSSEAU
[*La Nouvelle Héloïse*, V, 1]

§ 1

„Lumea este reprezentarea mea“ – acesta este un adevăr valabil pentru orice vietate cunoscătoare, deși numai omul îl poate conștientiza, reflectându-l în mod abstract: și chiar așa face; astfel a apărut la el chibzuința filozofică. Atunci, pentru om devine clar și cert faptul că el nu cunoaște nici soarele, nici pământul, ci e-ntotdeauna doar ochiul care vede soarele și mâna care simte pământul, că lumea care-l înconjoară există numai ca reprezentare, adică exclusiv în relație cu altceva, cu cel care și-o reprezintă și care este el însuși. – Dacă poate fi rostit vreun adevăr *a priori*, atunci tocmai acesta este, deoarece el exprimă forma oricărei experiențe posibile și imaginabile, o formă mai generală decât toate celelalte, decât timpul, spațiul și cauzalitatea; căci toate acestea o presupun deja, iar dacă fiecare dintre aceste forme, pe care le-am recunoscut ca fiind tot atâtea ipostaze particulare ale principiului rațiunii suficiente, este valabilă numai pentru o clasă aparte de reprezentări, atunci divizarea în obiect și subiect este, în schimb, forma comună a tuturor claselor respective, singura în care este cu adevărat posibilă și poate fi concepută vreo reprezentare, indiferent de ce tip ar fi ea: fie abstractă sau intuitivă, fie pură sau empirică. Prin urmare, nici un adevăr nu e mai sigur decât acesta; nici unul nu este mai independent de toate celelalte și nu necesită dovezi mai puține că tot ce există pentru cunoaștere, deci întreaga lume, este obiect doar în relație cu subiectul, intuiție a celui ce intuiește, într-un cuvânt, reprezentare. Firește, această afirmație este valabilă atât despre prezent, cât și despre trecut și despre orice viitor, atât despre lucrurile cele mai îndepărtate, cât și despre cele apropiate, fiindcă e valabilă despre timpul și spațiul însuși, singurele forme în care se diferențiază toate acestea. Tot ce aparține

și poate aparține lumii poartă inevitabil povara acestei condiționări datorate subiectului și există numai pentru subiect. Lumea este reprezentare.

Acest adevăr nu e deloc nou. El se găsea și-n considerațiile sceptice de la care a pornit Cartesius. Însă Berkeley a fost cel dintâi care l-a exprimat în mod categoric astfel: el și-a câștigat un merit nemuritor pentru nimic. Chiar dacă restul teoriilor sale nu rezistă. Prima greșeală a lui Kant a fost neglijarea acestui principiu, așa cum am arătat în „Anexă”. – Cât de important a fost acest principiu, în schimb, acest adevăr fundamental de către îndepărtatul lui de vreme ce el apare ca principiu de bază al filozofiei Vedanta, atestă William Jones în ultimul dintre studiile sale, *On the philosophy of the Asiatics*, [în] *Asiatic researches*, vol. IV, p. 164: „The fundamental tenet of the Vedanta school consisted not in denying the existence of matter, that is of solidity, impenetrability, and extended figure (to deny which would be lunacy), but in correcting the popular notion of it, and in contending that it has no essence independent of mental perception; that existence and perceptibility are convertible terms.”¹ Aceste cuvinte exprimă îndeajuns coexistența realității empirice cu idealitatea transcendentă.

Așadar, în „Cartea întâi”, cercetăm lumea doar din perspectiva arătată, numai în măsura în care ea este reprezentare. Că această abordare, în pofida adevărului pe care-l exprimă, este totuși unilaterală, fiind rezultatul unei abstracțiuni arbitrare, se arată în faptul că oricine simte o împotrivire interioară când admite că lumea este simpla lui reprezentare; pe de altă parte însă, nimeni nu se poate sustrage acestei ipoteze. Dar caracterul unilateral al acestei cercetări va fi completat în „Cartea a doua” cu un adevăr care nu mai este cert de-a dreptul, precum cel de la care pornim aici; la el ne pot conduce numai o investigație mai profundă, un proces de abstractizare mai dificil, separarea a ceea ce e diferit și reunirea a ceea ce este identic – altfel spus, un adevăr care trebuie să îngrijoreze foarte serios, dacă nu cumva să înspăimânte pe oricine, și anume acela că el poate și trebuie să spună de asemenea: „Lumea este voința mea.”

¹ „Dogma fundamentală a Școlii Vedanta nu consta în negarea existenței materiei, adică a solidității, impenetrabilității și întinderii (fiindcă tăgăduirea acestor însușiri ar echivala cu o nebunie), ci în corectarea conceptului comun al materiei prin afirmația că ea nu are o existență independentă de percepția celui care cunoaște, deoarece existența și perceptibilitatea sunt noțiuni interșanjabile.”

Până atunci însă, așadar în „Cartea întâi“, este necesar să cercetăm neabătut acea latură a lumii care constituie punctul nostru de plecare, anume latura cognoscibilității, și prin urmare să numim, fără împotrivire, simple reprezentări toate obiectele existente, ba chiar să privim propriul trup doar ca pe o reprezentare (lucru pe care îl vom discuta mai exact în curând). Singurul lucru de care facem abstracție aici este *voința*, care constituie însă cealaltă latură a lumii, așa cum sper să devină mai târziu o certitudine pentru oricine; căci lumea este, pe de o parte, exclusiv *reprezentare*, iar pe de alta exclusiv *voință*. Însă o realitate care să nu fie nici una din cele două, ci un obiect în sine (spre care, din păcate, a degenerat pe ascuns și lucrul în sine al lui Kant), este o închipuire absurdă, iar ipoteza ei reprezintă, în filozofie, o lumină înșelătoare.

§ 2

Cel ce cunoaște totul și nu este cunoscut de nimeni este *subiectul*. Prin urmare, el este purtătorul lumii, condiția generală, permanent presupusă, a oricărui fenomen, a oricărui obiect; căci numai pentru subiect este tot ce există. Fiecare se descoperă pe sine în calitate de subiect, totuși doar în măsura în care cunoaște, nu și în măsura în care este obiect al cunoașterii. Obiect este însă deja trupul său, pe care, din acest punct de vedere, noi îl numim reprezentare. Căci trupul este un obiect printre obiecte și se supune legilor obiectelor, deși este un obiect nemijlocit.¹ Ca toate obiectele intuiției, el se găsește în formele oricărei cunoașteri, în timp și spațiu, datorită cărora există multiplicitatea. Însă subiectul, cel ce cunoaște fără a fi cunoscut vreodată, nu se găsește în aceste forme, de care el însuși este, mai degrabă, deja presupus; prin urmare, lui nu-i revin nici multiplicitatea, nici opusul acesteia, adică unitatea. Noi nu-l cunoaștem niciodată, ci tocmai el este cel ce cunoaște, cu condiția să existe un proces de cunoaștere.

Așadar, lumea ca reprezentare, unicul aspect sub care o cercetăm aici, are două jumătăți esențiale, necesare și inseparabile. Una este *obiectul*, a

¹ *Despre principiul rațiunii suficiente*, ediția a II-a, § 22.

căruia formă o constituie spațiul și timpul, iar prin acestea, multiplicitatea. Cealaltă jumătate însă, subiectul, nu se află în spațiu și timp, deoarece el este întreg și nedivizat în orice ființă care are reprezentări; de aceea, împreună cu obiectul, un singur subiect întregeste – la fel de complet ca milioanele de subiecte existente – lumea ca reprezentare; însă dacă ar dispărea fie și acel unic subiect, arunci lumea ca reprezentare n-ar mai exista. În consecință, aceste jumătăți sunt inseparabile până și la nivelul gândirii, căci fiecare dintre cele două are sens și există numai prin și pentru cealaltă, apare și dispăre odată cu ea. Ele au o graniță comună; acolo unde începe obiectul, încetează subiectul. Granița lor comună se vedește tocmai în timpul că formele esențiale și, prin urmare, universale ale oricărui obiect, și anume timpul, spațiul și cauzalitatea, pot fi descoperite și cunoscute complet chiar și fără cunoașterea obiectului însuși, pornind de la subiect, adică, în limbaj kantian, ele rezidă *a priori* în conștiința noastră. Această descoperire este unul dintre meritele principale ale lui Kant, chiar unul foarte mare. În plus, eu susțin acum că principiul rațiunii suficiente este expresia comună pentru toate aceste forme ale obiectului, forme de care suntem conștienți *a priori*, și că, așadar, tot ce știm în chip pur *a priori* nu este decât conținutul principiului respectiv și consecințele lui; de fapt, el exprimă întreaga noastră cunoaștere certă *a priori*. În disertația mea *Despre principiul rațiunii suficiente* am arătat amănunțit cum orice obiect posibil se subordonează acestui principiu, adică se află într-o relație necesară cu alte obiecte, atât ca determinat, cât și ca determinant; se ajunge până acolo încât întreaga existență a tuturor obiectelor, în măsura în care sunt obiecte, reprezentări și nimic altceva, se reduce exclusiv la relația necesară dintre ele și rezidă numai în aceasta, fiind, așadar, pe de-a-ntregul relativă – situație despre care voi spune îndată mai mult. Am arătat apoi că, potrivit claselor în care se divid obiectele după posibilitatea lor, acea relație necesară pe care o exprimă în genere principiul rațiunii suficiente apare sub alte forme; ceea ce confirmă din nou corecta împărțire a claselor respective. Aici eu presupun mereu că toate afirmațiile din disertație sunt cunoscute și prezente în mintea cititorului; căci, dacă n-ar fi fost deja prezentate acolo, ele și-ar avea în chip necesar locul aici.

Libris.RO Arthur Schopenhauer

Respect pentru oameni și cărți

LUMEA CA VOINȚĂ ȘI REPREZENTARE

II

Traducere din germană de
RADU GABRIEL PÂRVU

 HUMANITAS
BUCUREȘTI

COMPLETĂRI LA CARTEA ÎNTĂI	11
<i>Prima jumătate. Teoria reprezentării intuitive</i>	
1. Despre viziunea fundamentală a idealismului	15
2. Despre teoria cunoașterii intuitive sau intelectuale	31
3. Despre simțuri	38
4. Despre cunoașterea <i>a priori</i>	44
<i>A doua jumătate. Teoria reprezentării abstracte sau a gândirii</i>	
5. Despre intelectul lipsit de rațiune	71
6. Despre teoria cunoașterii abstracte sau raționale	75
7. Despre relația dintre cunoașterea intuitivă și cea abstractă	83
8. Despre teoria ridicolului	105
9. Despre logică în general	117
10. Despre silogistică	122
11. Despre retorică	133
12. Despre doctrina științei	134
13. Despre metodologia matematicii	145
14. Despre asociația de idei	147
15. Despre imperfecțiunile esențiale ale intelectului	151
16. Despre utilizarea practică a rațiunii și despre stoicism	163
17. Despre nevoia metafizică a omului	176

COMPLETĂRI LA CARTEA A DOUA

18. Despre cognoscibilitatea lucrului în sine	209
19. Despre primatul voinței în conștiința de sine	218
20. Obiectivarea voinței în organismul animal	265
21. Retrospectivă și considerații mai generale	290
22. Viziune obiectivă asupra intelectului	293
23. Despre obiectivarea voinței în natura inconștientă	314
24. Despre materie	327
25. Considerații transcendente referitoare la voință ca lucru în sine	340
26. Despre teleologie	350
27. Despre instinct și deprindere	366
28. Caracterizarea voinței de a trăi	373

COMPLETĂRI LA CARTEA A TREIA

29. Despre cunoașterea ideilor	389
30. Despre subiectul pur al cunoașterii	392
31. Despre geniu	401
32. Despre nebunie	425
33. Observații răslețe privitoare la frumusețea naturii	430
34. Despre esența intimă a artei	432
35. Despre estetica arhitecturii	436
36. Observații răslețe privitoare la estetica artelor plastice	445
37. Despre estetica poeziei	450
38. Despre istorie	465
39. Despre metafizica muzicii	474

COMPLETĂRI LA CARTEA A PATRA

40. Prefață	489
41. Despre moarte și relația ei cu indestructibilitatea esenței noastre	490
42. Viața speciei	540
43. Ereditatea înșușirilor	547

44. Metafizica iubirii între sexe	562
45. Despre afirmarea voinței de a trăi	601
46. Despre zădărnicia și suferința vieții	606
47. Despre etică	624
48. Despre teoria negării voinței de a trăi	638
49. Rânduiala mântuirii	672
50. Epifilozofie	678

VOLUMUL II

CARE CONȚINE COMPLETĂRILE LA CELE PATRU CĂRȚI ALE PRIMULUI VOLUM

Paucis natus est, qui populum aetatis suae cogitat.

[„Doar pe pușini îi va influența cel care
se gândește la contemporanii săi.“]

SENECA

[*Epistulae*, 79, 17]

CAPITOLUL 1

Despre viziunea fundamentală a idealismului

În spațiul infinit există nenumărate sfere strălucitoare, iar în jurul fiecăreia se rotește cam o duzină de sfere mai mici, luminate de ele și care, fierbinți în interior, sunt acoperite cu o crustă solidificată și rece, pe care un înveliș mucegăit a produs niște ființe cunoscătoare – acesta este adevărul empiric, realul, lumea. Totuși, pentru o ființă gânditoare este o situație penibilă să stea pe una dintre acele sfere nenumărate care plutesc liber în spațiul nemărginit – fără a ști de unde vine și încotro se îndreaptă – și să fie doar una dintre nenumăratele ființe asemănătoare ei, care se înghesuie, se agită, se chinuiesc, apărând și dispărând repede, fără odihnă, în timpul fără început și fără sfârșit; aici nimic altceva nu durează în afara materiei și a reîntoarcerii acelorași diverse forme organice pe anumite căi și canale, date o dată pentru totdeauna. Știința empirică ne poate învăța numai despre natură și despre alcătuirea și regulile mai precise ale acestor procese. – Apoi, în fine, filozofia modernă, în special grație lui Berkeley și lui Kant, și-a dat seama că toate acestea sunt în primul rând doar un *fenomen cerebral*, grevat de condiții *subiective* atât de însemnate, de numeroase și de diferite, încât iluzoria lui realitate absolută dispare și lasă loc unei cu totul alte ordini universale, care se află la baza fenomenului respectiv, adică se raportează la el ca lucrul în sine la simplul fenomen.

„Lumea este reprezentarea mea“, iată un principiu al cărui adevăr – adevărul axiomelor lui Euclid – trebuie să-l recunoască oricine, de îndată ce-l înțelege, deși nu este unul pe care-l înțelege oricine, de îndată ce l-a auzit. – Conștientizarea lui și asocierea lui cu problema raportului dintre ideal și real, adică a relației dintre lumea din mintea noastră și cea din

Respect pentru oameni și cărți

afara minții, constituie, alături de problema libertății morale, caracteristica distinctivă a filozofiei moderne. Căci abia după ce oamenii practicaseră milenii de-a rândul filozofarea pur obiectivă ei au descoperit că, printre numeroasele lucruri care fac ca lumea să rămână atât de enigmatică și problematică, factorul primordial și imediat este acela că, oricât ar fi ea de incomensurabilă și de masivă, existența lumii depinde totuși de un singur firicel; iar acesta este conștiința în care ea există de fiecare dată. În ciuda întregii realități *empirice*, condiția menționată, care grevează irevocabil existența lumii, pune pe aceasta pecetea *idealității*, marcând-o astfel ca simplu *fenomen*; măcar sub acest aspect, trebuie să recunoaștem că ea este înrudită cu visul și putem s-o plasăm de fapt în aceeași categorie cu el. Căci aceeași funcție cerebrală care, în timpul somnului, scoate la iveală ca prin farmec o lume complet obiectivă, intuitivă, ba chiar tangibilă, trebuie să contribuie în egală măsură la reprezentarea lumii obiective în starea de veghe. Fiindcă ambele lumi, deși diferite prin materia lor, sunt turnate neîndoielnic în aceeași formă. Această formă este intelectul, funcția cerebrală. – Cartesius este probabil primul care a ajuns la nivelul de reflecție cerut de acest adevăr fundamental; în consecință, el l-a transformat în punctul de plecare al filozofiei sale, deși deocamdată doar sub forma unei îndoieli sceptice. Atunci când el a luat drept singură certitudine acel *cogito, ergo sum* [„cuget, deci exist“ – *Principia philosophiae*, I, 7 și 10], însă provizoriu a considerat că existența lumii este problematică, a fost descoperit realmente punctul de plecare esențial, unicul corect și totodată *adevăratul* punct de sprijin al întregii filozofii. Iar acesta e în principiu și în mod inevitabil *subiectivul, propria conștiință*. Căci numai ea este și rămâne imediată; orice altceva, indiferent ce ar fi, este intermediat și condiționat abia de aceasta; prin urmare, depinde de ea. De aceea socotim, pe bună dreptate, că filozofia modernă pornește de la Cartesius ca părinte al ei. Continuând pe acest drum, Berkeley a ajuns nu după multă vreme la *idealismul* propriu-zis, adică la cunoașterea faptului că ceea ce are întindere în spațiu, deci lumea obiectivă, materială în genere, există ca atare numai în *reprezentarea* noastră și că este fals, ba chiar absurd, să-i atribuim ei, *ca atare*, o existență în afara oricărei reprezentări și în mod independent de subiectul cunoscător; adică să admitem o materie de-a dreptul reală, existentă în sine. Dar acest punct de vedere foarte corect și profund constituie, totodată, întreaga filozofie a lui Berkeley: în afară de asta el nu mai avea nimic de spus.

Prin urmare, adevărata filozofie trebuie să fie, în orice caz, *idealistă*; așa trebuie să fie, spre a fi măcar onestă. Căci nimic nu este mai cert decât faptul că nimeni nu poate ieși vreodată din sine, ca să se identifice imediat cu lucrurile diferite de el, ci tot ceea ce cunoaște cu siguranță, deci în mod direct, se află în conștiința lui. Dincolo de aceasta nu poate exista, prin urmare, o certitudine *nemijlocită*; dar principiile prime ale unei științe trebuie să dețină o asemenea certitudine. Din punctul de vedere empiric al celorlalte științe, este absolut adecvat să admitem existența unei lumi obiective ca atare; nu și din cel al filozofiei, care trebuie să revină la ceea ce este primordial și originar. Numai *conștiința* e dată nemijlocit; de aceea, fundamentul *filozofiei* se limitează la faptele conștiinței, adică ea este *idealistă* în esență. – Realismul, care se recomandă intelectului primitiv pretinzând că este real, pleacă de la o ipoteză de-a dreptul arbitrară și reprezintă, așadar, o neserioasă construcție în van, omițând sau tăgăduind cea dintâi realitate, aceea că tot ce cunoaștem se află în conștiință. Întrucât faptul că *existența obiectivă* a lucrurilor este condiționată de cel care le reprezintă – și, în consecință, lumea obiectivă există numai *ca reprezentare* – nu este o ipoteză, și cu atât mai puțin o hotărâre suverană sau chiar un paradox expus de dragul dezbaterii, ci este cel mai cert și mai simplu adevăr, a cărui cunoaștere este îngreunată numai de faptul că este chiar prea simplu și că nu toți au destulă chibzuință ca să revină la primele elemente ale conștiinței lor despre lucruri. Niciodată nu poate exista o existență absolut obiectivă, în sine însăși; așa ceva este pur și simplu de neconceput, căci ceea ce este obiectiv ca atare există mereu și principial în conștiința unui subiect, fiind deci reprezentarea acestuia; prin urmare, e condiționat de el, dar și de formele lui de reprezentare, care sunt inerente subiectului, iar nu obiectului.

Negreșit, la prima vedere pare o certitudine că *există lumea obiectivă*, chiar și-n absența unei ființe cunoscătoare, fiindcă *in abstracto* se poate concepe o asemenea afirmație, fără să iasă la lumină contradicția pe care ea o conține. – Însă dacă se dorește *transpunerea în realitate* a acestei idei abstracte, adică reducerea ei la reprezentări intuitive – singurele de la care ea (ca orice abstracțiune) poate dobândi totuși conținut și adevăr –, și se încearcă deci *imaginarea unei lumi obiective fără un subiect cunoscător*, atunci ne dăm seama că lucrurile pe care ni le imaginăm sunt în realitate opusul a ceea ce s-a intenționat, și anume nimic altceva decât procesul